

Kartlegging av kameraovervåkning i Oslo

av Hans Ekkehard Plesser

Oslo omtales ofte som Europas nest-mest overvåkede by, målt etter antall videokameraer som holder øye med befolkningen. Bare i London skal det finnes flere kameraer. Datagrunnlaget for denne rangeringen er uklart, siden det ikke finnes noen offentlig tilgjengelige tall over antall installerte kameraer. Vi skulle skaffe tall ved å kartlegge kameraovervåkingen i Oslo.

Kartleggingen ble gjennomført som et studentprosjekt i emnet *INF100: Prinsipper i informasjonsbehandling*, et tverrfaglig IT-innførings-emne for studenter i første studieår ved Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) på Ås i Norge. Formålet med prosjektet var å kartlegge plassering av videokameraer i det offentlige gaterom i Oslo, samt å sjekke om overvåkingen var merket i henhold til personopplysningsloven.

Vi delte Oslo indre by (store deler av byen innenfor Ring 2) i 159 ikke-overlappende soner. Sonene var noe mindre i bykjernen enn i ytre områder. Hver student fikk tildelt en sone til kartlegging. Innenfor sonen skulle studenten finne alle kameraer som var montert utvendig og var synlig fra gaten eller annet offentlig tilgjengelig område. For hver bygning skulle det noteres antall kameraer og om overvåkingen var skiltet. Kartleggingen skjedde i oktober 2008.

Studentene merket alle bygninger med kameraovervåking med

«tegnestifter» i Google Earth™. Antall kameraer per bygning ble angitt som etikett for tegnestiften, mens skilting ble kodet med farge: oransje tegnestifter for merket overvåking, røde hvis merkingen manglet. Hver student eksporterte så sine tegnestifter som en KML-fil fra Google Earth™ og leverte filen som besvarelse på oppgaven. I alt ble de levert data for 135 soner. Studentenes besvarelser ble kontrollert stikkprøveaktig gjennom befaringer.

Resultatene ble automatisk satt sammen på to måter: Først ble det gjort en opptelling av kameraer over alle soner, både totalt og fordelt etter merket og umerket overvåking. Dette ga følgende resultatet:

	<i>Antall bygninger</i>	<i>Antall kameraer</i>
Merket overvåking	201	581
Umerket overvåking	165	360
Til sammen	366	941

Som andre trinn i analysen ble antall kameraer summert for hver sone og kameratettheten ble visualisert ved å legge fargede polygoner over kartet. Resultatet er vist i figuren: soner med en til fem kameraer er merket i gult, soner med seks til ti kameraer i oransje og soner med flere enn ti kameraer i rødt. Umerkede områder er enten fri for kameraer, eller det ble ikke undersøkt. Fravær av merking betyr altså ikke nødvendigvis fravær av overvåkingskameraer.

De viktigste resultatene fra prosjektet er:

1. Rundt 1.000 kameraer overvåker det offentlige gaterommet i Oslo innenfor ringveien Ring 2.
2. Det finnes svært få områder mellom Grønland og Majorstuen, Rådhusplassen og St. Hanshaugen som er fri for overvåking.

3. Videoovervåkingen er ikke merket iht. personopplysningsloven ved nesten halvparten av alle bygninger (45 %).

Resultatene fra prosjektet fikk rimelig stor dekning i pressen: de var hovedsak i Klassekampen 18. desember 2008 og ble via NTB gjengitt i nettutgavene til mange norske aviser, samt i radionyheterne. Undertegnede ble også invitert til et lengre intervju i NRK Østlandssendingen. Saken var altså åpenbart av betydelig offentlig interesse. Dessverre ble det bare svært lite diskusjon rundt temaet i det politiske miljøet (se avisen Klassekampen 19.12.2008).

Flere sider ved prosjektet fortjener anmerkninger:

- Særlig den høye andelen av overvåking uten merking iht. personopplysningsloven tydeliggjør at kameraovervåking i det offentlige rom bør kontrolleres i større grad enn i dag, om ikke gjennom formelle tilsyn ved Datatilsynet, så gjennom prosjekter som dette.
- I dette prosjektet har vi bare kontrollert om overvåking var merket i det hele tatt, men ikke om merkingen var *tilstrekkelig* iht. loven: mye tyder på at informasjon om behandlingsansvarlig mangler mange steder.
- Et prosjekt som dette står i fare for å bli anklaget for å løpe lovbrysterens ærend. Vi mener at dette ikke er tilfelle: Grunndata omfattet bare antall kameraer per bygning, uten noe detaljert informasjon om plasseringen av kameraene og dataene ble publisert bare i samlet form, som ikke gir kriminelle noen ny informasjon.
- Kartleggingen ble begrenset til kameraer synlig fra det offentlige gaterom og studentene ble oppfordret til å forlate områder dersom de skulle bli bedt om

det. Dette for å unngå at studenter skulle havne i konflikt med personell ved f.eks. T-banestasjoner, kjøpesentre osv. Det er i denne sammenheng interessant å nevne at en student velvillig fikk opplyst at det finnes 397 overvåkingskameraer ved Oslo S (disse er ikke med i de 941 kameraene rapportert ovenfor), mens en annen ble truet med vektere/politiet da han spurte om antall overvåkingskameraer ved en annen offentlig bygning i nærheten. I forkant av tilsvarende fremtidige prosjekter vil det være fordelaktig å avklare nærmere hvilken rett vi alle har til å telle opp overvåkingsutstyr på steder der offentligheten ferdes. Kameratettheten er jo stort sett mye større innendørs enn uten-dørs.

- I dette prosjektet telte vi kameraer som var «synlig fra gaten». Ved fremtidige kartlegginger bør man kanskje spesifisere nærmere hvilke kamera som skal tas med. Man kunne f.eks. skille mellom kameraer som er fast montert og bestandig ser på det samme området og moderne PTZ-kameraer (pan/tilt/zoom), som er mye mer fleksible.

Omfanget av kameraovervåkning i det offentlige rom i Oslo er betydelig. Det er ikke å overdrive når man sier at det er vanskelig å komme seg gjennom Oslo sentrum uten å bli filmet. Samtidig viser mange som setter opp videoovervåkning såpass lite respekt for personopplysningsloven at de ikke en gang merker overvåkningen. Man kan bare spekulere på hva dette betyr for de-

res vilje til å behandle opptakene korrekt. Det er derfor svært beklagelig at Datatilsynet hverken har kapasitet til å kontrollere overvåkingen, eller mulighet for effektivt å stille til ansvar de som overvåker oss i strid med loven.

Hjertelig takk til mine studenter i INF100 ved UMB høsten 2008, som gjorde dette prosjektet mulig gjennom deres store innsats.

Hans Ekkehard Plesser er førsteamanuensis i informatikk ved Institutt for matematiske realfag og teknologi, Universitetet for miljø- og biovitenskap på Ås.

Figuren viser tetthet av overvåkingskameraer i det offentlige gaterom i Oslo: Områder med en til fem kameraer er merket gult, med seks til ti kameraer oransje og med flere enn ti kameraer rødt. Umerkede områder er enten fritt for kameraer eller ble ikke undersøkt. Luftbilde copyright DigitalGlobe og Google 2009; farget overlay copyright Hans E Plesser/UMB 2009.